

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В АПК

SOME THEORETICAL AND PRACTICAL QUESTIONS OF IMPROVING PRICING IN THE AGROINDUSTRIAL COMPLEX

*Ігор САЧОВСЬКИЙ,
кандидат економічних наук,
Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника*

*Ihor SACHOVSKYI
Ph.D in Economics, Vasyl Stefanyk
Precarpathian National University*

Урядовці справедливо вважають, що «аграрний сектор перетворюється в основну бюджетоформуючу сферу української економіки» [1]. Однак низка давно відомих і не до кінця вирішених питань гальмують розвиток АПК і не сприяють становленню повноцінних ринкових відносин.

Майже 20 років тому в одній зі своїх робіт Ю. Білик писав: «Проведення глибоких економічних реформ у країні, перехід від планово-директивних до ринкових методів господарювання потребує насамперед проведення цінової політики, яка залишається однією з найскладніших нерозв'язаних проблем на сучасному етапі становлення ринкової економіки в Україні» [2, с. 5]. І, як наслідок, більше того – цілком закономірним є те, що, як зазначав ще в далекому 2004 році І. Кириленко, на той час віце-прем'єр міністр України з питань АПК, за роки незалежності, «... цінова політика на селі ... залишалася найслабшою ланкою державного менеджменту» [3, с. 8]. Викладене підтверджує, зокрема, що питанню регулювання ціноутворення в агропромисловому комплексі за своєю складністю та значимістю непросто знайти аналоги.

Передумовами успішного вирішення проблем удосконалення ціноутворення в агропромисловому комплексі, на наш погляд, є необхідність врахування того, що:

- по-перше, агропромисловий комплекс – невід'ємна органічна складова народногосподарського комплексу України, й проблеми його розвитку слід розглядати лише в комплексі питань, спрямованих на підвищення ефективності суспільного виробництва в цілому;

- по-друге, чи не найважливішою передумовою успішного вирішення проблем переходу до ринкових методів господарювання у вітчизняному АПК є необхідність зміни місця, ролі й виконуваних функцій держави в економічному житті країни;

- по-третє, якою б не була значимість ціноутворення, навіть ефективність його застосування перебуває у прямій залежності від того стану, в якому знаходиться економіка країни в цілому, наскільки адекватною цьому стану є міра розробки теоретичних (і практичних) положень того чи іншого економічного явища, того чи іншого економічного інструментарію.

Основною передумовою вдосконалення й активізації застосування ціноутворення зокрема в агропромисловому комплексі України є насамперед посилення ролі держави в економічному житті країни. Це надзвичайно складна, багатогранна, різностороння проблема. Вона вимагає передусім вирішення таких питань:

1. Глибоке усвідомлення й вироблення належних теоретико-практичних висновків з того, що в умовах формування ринкових відносин державі відводиться особлива роль. Її специфіка визначається в першу чергу тим, що в сучасних умовах держава повинна сама бути активним ініціатором видозміни свого місця й виконуваних функцій у соціально-економічному житті країни. Недопустимим є ні відведення їй ролі пасивного спостерігача, ні тим більше ототожнення з планово-директивною системою господарювання. Становище у відомому розумінні ускладнюється ще й тим, що в більшості випадків при формуванні й реалізації аграрної політики ми змушені виходити лише з реалій нашого сьогодення, не маючи при цьо-

му зразків для наслідування; зарубіжний досвід, яким би прогресивним і передовим він не був, навпаки, без врахування цього фактору, як правило, не дає бажаних результатів.

2. У контексті викладеного вважаємо за доцільне виділити окремо, що зміна ролі держави проявляється передусім у зміні характеру, природи і цільового призначення практично кожного з економічних інструментів, які застосовуються в практичній діяльності. І в першу чергу – ціноутворення.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне виділити наступне:

- потрібне неухильне дотримання принципу необхідності комплексного застосування всієї системи економічних інструментів, які використовуються в практичній діяльності, врахування їх взаємозалежності, взаємообумовленості та спорідненості;

- кожен конкретний період розвитку як економіки країни в цілому, так і в такому її секторі, як аграрний, висуває свої, специфічні вимоги до характеру організації та застосування тих чи інших економічних інструментів;

- успішне вирішення проблем підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва можливе лише при умові розгляду їх крізь призму проблем народного господарства в цілому, в їх органічній єдності;

- однією з найважливіших передумов ефективного застосування тих чи інших економічних інструментів є ступінь їх адекватності реаліям нашого сьогодення.

3. У роботі «Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК» Ю.Білик зауважує: «Ціноутворення в сільському господарстві обов'язково вимагає державного регулювання, що, до речі, й робиться в багатьох країнах...» [2, с. 21]. Так, у США регулюється від 5 до 10% цін, в Японії – до 20% споживчих цін, в Австрії – близько 10%, у Швейцарії – майже на 50% обсягу товарної продукції, в Іспанії – 10% споживчих цін, у Греції – 20% наявних споживчих товарів і послуг, в Канаді – 10% товарів і послуг, у Франції – 20% цін. У країнах Європейського Союзу на національному рівні встановлюється до 15% цін.

Можливо, ми надто упереджені, але вже у викладеному вище, на наш погляд, існує загроза сліпого наслідування розвинених зарубіжних країн. Підкреслюємо, розвинених країн, країн з ринковою економікою, яка формувалася десятиліттями, якщо не століттями. В їх історії також були свої своєрідні, часто суперечливі періоди, але формування ринкових відносин, як правило, йшло еволюційним шляхом, на відміну від вітчизняної економіки, система виробничих відносин в якій одночасно з проголошенням незалежності зазнала кардинальних змін. У цьому контексті не можна не згадати досвід запровадження в сільському господарстві України фермерських госпо-

дарств, також запозичений із життя розвинених зарубіжних країн. І все ж, незважаючи на прийняття багатьох нормативних документів, їх ефективність бажає бути кращою, причина якої криється в недостатньому врахуванні специфіки зазначеного виду виробничої діяльності в умовах України. На цьому прикладі ми хотіли б запобігти повторенню аналогічної ситуації і в питанні з державним регулюванням ціноутворення на основні види сільськогосподарської продукції.

Окрім цього, одним з найважливіших, на наш погляд, принципів організації ціноутворення в сучасних умовах залишається необхідність забезпечення еквівалентності обміну між сільським господарством та іншими галузями АПК. Причому практика реформування вітчизняного АПК рясніє численними випадками порушення цього принципу. Особливо переконливим і наглядним у цьому відношенні є О.Мазуренко. Так, в одній зі своїх робіт він пише: «Законом України від 10 липня 1996 року (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 6 жовтня 1998 року) «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі», ст. 3, передбачалася безплатна передача 51% акцій підприємств, що приватизуються, недержавним сільськогосподарським підприємствам. На практиці вийшло зовсім по-іншому. Переробні підприємства були взяті в оренду своїми ж колективами, пізніше за рахунок значного підвищення цін на продукцію переробки і відповідного збільшення прибутків, підприємства були викуплені цими самими колективами. Хоча селяни і сільське господарство у формуванні цих прибутків брали участь у межах 70-80% (вартість сировини), вони нічого від приватизації не одержали. У результаті відносини між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами стали не партнерськими, а антагоністичними» [5, с. 54-55].

На наш погляд, вихідними передумовами забезпечення еквівалентності обміну між сільським господарством та іншими галузями АПК є, зокрема, такі:

- дотримання принципу еквівалентності обміну між сільським господарством та іншими галузями АПК може проявитися лише в процесі встановлення еквівалентних цін на продукцію всіх без винятку його складових;

- строге дотримання принципу еквівалентності обміну між сільським господарством та іншими галузями АПК необхідне на всіх стадіях виробництва та реалізації продукції;

- однією з найважливіших передумов дотримання принципу еквівалентності обміну між усіма галузями АПК є необхідність усунення існуючого й понині дисбалансу цін на промислову і сільськогосподарську продукцію.

Вважаємо за доцільне окремо зупинитись на такому аспекті. Свого часу в сільському

господарстві колишнього СРСР розроблялись і, наскільки відомо, в тій чи іншій мірі реалізувалися так звані цільові комплексні програми, що ставили собі за мету прискорення, навіть вибіркового розвитку окремих складових сільськогосподарського виробництва на певному етапі. У зв'язку з цим ми припускаємо, що рано чи пізно, в міру поступового утвердження й розширення сфери впливу ринкових відносин, зокрема в аграрному секторі, ми зіткнемося з аналогічною необхідністю в прототипі зазначених програм. Більше того, це питання було і залишається актуальним і донині. Зокрема, існує необхідність у розробці конкретних програм за такими напрямками, як охорона земельних і водних ресурсів, підвищення родючості ґрунтів, меліорація, розвиток кооперативних і фермерських господарств, розширення мережі виробничо-технологічних і міжсільських шляхів, зміцнення матеріальної бази новітнього рівня у сферах зберігання й доставки продуктів харчування до споживачів, тобто розвитку складського та холодильного господарства та інших складових ринкової інфраструктури, соціального облаштування аграрно відсталих та демографічно депресивних сільських районів, розвитку аграрної науки і освіти і т. д.

Реалізація цих та інших програм можлива лише за умов безпосередньої участі держави насамперед шляхом прямої фінансової підтримки. На наш погляд, вже на стадії розробки політики у сфері аграрних відносин повинні бути передбачені необхідні для її практичної реалізації матеріальні ресурси.

ВИСНОВКИ

На думку автора, від того, в якому стані знаходиться аграрний сектор економіки практично будь-якої країни світу, залежить і ефективність вирішення нею всіх інших проблем. З огляду на це:

- політика фінансової підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника повинна мати не спорадичний, одноактний, а системний, динамічний, поступальний характер; лише тоді бути досягнута найвища ефективність використання закладених ресурсів;
- видозміна ролі держави в сучасних умовах може проявитися, зокрема, в зміні природи фактично кожного економічного інструмента, які застосовуються в практичній діяльності;
- вважаємо, що ціноутворення є чи не найбільш дієвим засобом налагодження механізму ефективного функціонування ринко-

вих відносин як в агропромисловому комплексі, так і в народному господарстві України в цілому;

- важливою передумовою вдосконалення ціноутворення в агропромисловому комплексі України є необхідність активізації застосування всієї системи економічних інструментів, які використовуються в практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтерв'ю з першим віце-прем'єр-міністром України Кубівим С.І. Економіст. №7-2018.
2. Білик Ю.Д. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК. К.: Урожай, 2000, 194 с.
3. Кириленко І.Г. Аграрний сектор України: уроки, завдання. Економіка АПК, 2004, № 1, с. 3-11.
4. Кириленко І.Г., Івченко В.Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні. Економіка АПК, 2017, № 3, с. 21-29.
5. Мазуренко О.В. Економічні відносини підприємств м'ясопродуктового комплексу. Економіка АПК, 2004, № 2, с. 51-58.
6. Месель-Веселяк В.Я. Теоретико-методологічне і нормативно-правове забезпечення трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання, науковий супровід та ефективність запровадження. Економіка АПК, 2015, № 7, с. 5-26.
7. Саблук П.Т. Ціновий фактор у розвитку сільськогосподарського виробництва. Економіка АПК, 2011, № 9, с. 3-9.
8. Сачовський І.М. Деякі питання методології ціноутворення в АПК. Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 214, т. III. Дніпропетровськ: ДНУ, 2006, с. 705-709.
9. Сачовський І.М. До питань посилення ролі фінансового механізму в реформуванні агропромислового комплексу України. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». Вінниця: ВНТУ, 2013, с. 56-57.
10. Сачовський І.М. Теоретико-практичні питання вдосконалення ціноутворення в АПК. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика – 2006». Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006, с. 22-23.
11. Шубравська О.В. Розвиток сільськогосподарського виробництва України: чинники зростання. Економіка АПК, 2015, № 5, с. 5-12.